

VERGİ YÜKÜ KAVRAMI: TÜRKİYE VE DİĞER OECD ÜLKELERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI (1965 -2014 YILLARI)*

Tax Burden Concept: Comparison Of Turkey And Other Oecd Countries (1965-2014 years)

Öğr.Gör.Esra UYGUN

Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Zile Meslek Yüksek Okulu, Finans, Bankacılık ve Sigortacılık Bölümü,
Maliye Programı, Tokat/Türkiye

Öğr.Gör.Hicran KASA

Türk Hava Kurumu Üniversitesi, Karaman Havaacılık Meslek Yüksekokulu, Ulaştırma Hizmetleri
Bölümü, Sivil Hava Ulaştırma İşletmeciliği Programı, Karaman/Türkiye

Uygun, E. & Kasa, H. (2017). “Vergi Yükü Kavramı: Türkiye ve Diğer OECD Ülkelerinin Karşılaştırılması (1965 -
2014 Yılları)”, Vol:3, Issue:14; pp:30-38 (ISSN:2149-8598)

ARTICLE INFO

Article History

Makale Geliş Tarihi

Article Arrival Date

15/07/2017

Makale Yayın Kabul Tarihi

The Published Rel. Date

29/08/2017

Anahtar Kelimeler

Vergi Yükü, Toplam Vergi

Yükü, OECD Ülkeleri, Vergi

Kapasitesi, GSYH

Keywords

Tax Burden, Total Tax Burden,

OECD Countries, Tax Capacity,

Gross Domestic Product

ÖZ

Vergi yükü, toplam vergi gelirlerinin toplam gelirler içindeki payı olarak tanımlanmaktadır. Vergi yükünün hesaplanması bireylerin üzerine düşen yükün tespiti, ekonominin gelişmesi ve canlanması, gelir dağılımında adaletin sağlanması, gelirden yatırıma ayrılan payın artırılması, ekonomik istikrarın sağlanması gibi makro ekonomik hedeflerin tespiti açısından önem arz etmektedir. Bu çalışma üç bölüm halinde hazırlanmış olup ilk bölümde vergi yükü ile ilgili kavramlara ve literatür çalışmasına yer verilmiştir. İkinci bölümde, Gelir İdaresi Başkanlığı'na yayınlanan Yıllık Faaliyet Raporlarındaki vergi yükü verileri ile yine Gelir İdaresi Başkanlığı'na yayınlanan OECD üyesi ülkelere ilişkin vergi istatistiklerinde yer alan vergi yükü verileri kullanılarak Türkiye ve diğer OECD ülkelerinin 1965 ile 2014 yılları arasındaki durumları incelenmiştir. Söz konusu yıllar itibarıyla Türkiye'de vergi yükü verileri incelendiğinde vergi yükünde düzenli bir artış yaşandığı görülmüştür. Aynı şekilde OECD ülkelerinde de vergi yükünde istikrarlı bir artış yaşanmıştır. Çalışmanın son kısmında ise Türkiye ile diğer OECD ülkelerindeki vergi 1965-2014 yılları arasındaki dağılımı karşılaştırılmalı olarak incelenecektir. Türkiye'de toplam vergi gelirlerinin gayri safi yurtiçi hasıla içindeki payı 1965 yılında % 10.6, 1980 yılında % 13.3, 1990 yılında % 14.9, 2000 yılında % 24.2, 2010 yılında % 26.2, 2014 yılında ise % 28.0'lik paya sahiptir. OECD ülkelerinin ortalamasına bakıldığında ise bu rakam 1965 yılında % 24.8, 1980 yılında % 30.1, 1990 yılında % 32.0, 2000 yılında % 34.0, 2010 yılında % 32,6, 2014 yılında ise 34.2 olduğu görülmüştür.

ABSTRACT

Tax burden is defined as the share of total tax revenue in total income. Calculation of the tax burden is crucial in determining the macro economic targets such as the determination of the burden on the individuals, the development and revitalization of the economy, the provision of justice in the distribution of income, the increase in the share of the investor and the economic stability. This study has been prepared in three chapters, and the first chapter includes the concepts related to tax burden and literature study. In the second part, the situation between Turkey and other OECD countries between 1965 and 2014 was examined by using the tax burden data in the Annual Activity Reports published by the Revenue Administration Department and the tax burden data in the tax statistics on the OECD member countries published by the Revenue Administration. In these years, when the tax burden in Turkey is examined, it is seen that there is a regular increase in the tax burden. There has also been a steady increase in the tax burden in OECD countries. In the last part of the study, the distribution of taxes between Turkey and other OECD countries will be examined comparatively. In Turkey, the share of total tax revenues in gross domestic product is 10.6 % in 1965, 13.3 % in 1980, 14.9 % in 1990, 24.2 % in 2000, 26.2 % in 2010 and 28.0 %. When we look at the average of OECD countries, this figure is 24.8 % in 1965, 30.1 % in 1980, 32.0 % in 1990, 34.0 % in 2000, 32.6 % in 2010 and 34.2 % in 2014.

1. GİRİŞ

Verginin tarihi çok eski dönemlere dayanmakla birlikte, verginin gelişimi ve vergi hakkındaki görüş ve düşünceler, ülkeden ülkeye ve herhangi bir ülkede farklı zaman dilimlerine göre farklılık göstermektedir. En geniş tanım ile vergiyi devletin, kamu harcamalarının finansmanını karşılamak amacıyla toplumu meydana getiren kişi ve kurumlardan ödeme güçlerine göre, karşılıksız olarak ve hukuki zorunluluk altında aldığı ekonomik değerlerdir†.

Verginin birçok tanımı yapılmış olmakla birlikte, tam ve eksiksiz bir tanımının yapılması oldukça zordur. NADAROĞLU vergiyi “devletin ve devletten aldığı yetkiye dayanan kamu tüzel kişilerinin kamu harcamalarını karşılamak ya da kamusal görevlerini yerine getirmek amacıyla, hukuki cebir altında, özel karşılık vaadi olmaksızın kişilerden alınan para tutarları” şeklinde tanımlamıştır. ERGİNAY' a göre

*Bu çalışma 11-14 Mayıs 2017 tarihleri arasında Gaziantep'te düzenlenen AL-FARABİ Kongresinde sunulan çalışmanın genişletilerek hazırlanmıştır.

† Osman Pehlivan, Kamu Maliyesi, Celepler Matbaacılık, Trabzon, Şubat 2016, s.91.

vergi “ kamu giderlerini karşılamak üzere devletin, tek taraflı olarak ve vergileme yetkisine dayanarak, kişilerin gelir ve mallarından aldığı ekonomik değerlerdir.” olarak tanımlamıştır.

Vergi, kamu giderlerini karşılamada kullanılan devletin ekonomik ve sosyal hayata müdahale etmek için kullandığı en etkin mali araç olmakla birlikte devlet vergilendirme yetkisini Anayasa’dan almaktadır*. 1982 Anayasa’mızın “Temel Haklar ve Ödevler” başlıklı ikinci kısmının “Siyasi Hak ve Ödevler” ile ilgili dördüncü bölümünde “Vergi Ödevi” başlığı taşıyan 73.maddesinde vergiyi ilişkin düzenleme yapılmıştır.

Toplam vergi gelirlerinin toplam gelirler içindeki payı olarak tanımlanan vergi yükü ile ilgili farklı tanımlar bulunmaktadır. Makro açıdan vergi yükü, belli bir dönemdeki vergiler toplamının gayrisafi yurtiçi hasılaya oranlanması ile bulunan değerdir. Bu açıdan vergi yükünün tanımı ödenen vergi ve vergi ödeme gücünün bir fonksiyonudur.

Bu çalışma vergi yükünü açıklamak ve Türkiye ile diğer OECD ülkeleri arasındaki vergi yükü farklılıklarını belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. Bu bağlamda çalışma üç bölüm halinde hazırlanmış olup ilk bölümde vergi yükü ile ilgili kavramlara ve literatür çalışmasına yer verilmiştir. İkinci bölümde, Gelir İdaresi Başkanlığı’na yayınlanan Yıllık Faaliyet Raporlarındaki vergi yükü verileri ile yine Gelir İdaresi Başkanlığı’na yayınlanan OECD Üyesi Ülkelere İlişkin Vergi İstatistiklerinde yer alan vergi yükü verileri kullanılarak Türkiye ve diğer OECD ülkelerinin 1965 ile 2014 yılları arasındaki durumları incelenmiştir. Çalışmanın son kısmında ise Türkiye ile diğer OECD ülkelerindeki vergi 1965-2014 yılları arasındaki dağılımı karşılaştırılmalı olarak incelenmiştir.

2. VERGİ YÜKÜ KAVRAMI

Vergi yükü, bir ülke içinde yer alan iktisadi kaynaklarından o ülkenin tüketim ve yatırım harcamalarını karşılamak için ayrılan kısmına denir. Yani vergi yükü ise ülke içindeki iktisadi kaynaklardan devlet ve diğer kamu kuruluşlarına ayrılan payı ifade eder†.

Vergi yükü, mikro açıdan bakıldığında mükellefin ödediği toplam verginin, mükellef gelirlerine oranı, makro açıdan bakıldığında ise, toplam ödenen vergilerin GSYH’ne oranıdır. Bu tanıma göre vergi yükünün belirlenmesinde toplam yapılan ödemeleri toplam gelire oranlanması gerekir. Dolayısıyla, mükellefin doğrudan yaptığı ödemeler yanında dolaylı olarak yaptığı ödemelerde dikkate alınmalıdır. Bu açıdan bakıldığında farklı vergi yükü tanımları olduğu görülmektedir. Söz konusu vergi yükü türleri ve hesaplanması aşağıda tablo halinde verilmiştir.

TABLO 1: VERGİ YÜKÜ TÜRLERİ VE HESAPLANMASI	
Toplam Vergi Yükü	$\frac{\text{Vergi Gelirleri Toplamı}}{\text{GSMH}}$
Bireysel Vergi Yükü	$\frac{\text{Bireyin Ödediği Toplam Vergi}}{\text{Bireyin Toplam Geliri}}$
Net Vergi Yükü	$\frac{\text{Ödenen Vergi} - \text{Kamu Hizmetlerinden Elde Edilen Fayda}}{\text{Bireyin Toplam Geliri}}$
Gerçek Vergi Yükü	$\frac{(\text{Ödenen Vergi} + \text{Bireye Yansıyan Vergi}) - (\text{Kamu Hizmeti} - \text{Yansıtılan Vergi})}{\text{Bireyin Toplam Geliri}}$

Vergi yükü, ödenen vergi ve ödeme gücünün bir göstergesi olarak ödenen vergi ile doğru orantılı ancak ödeme gücü ile ters orantılıdır. Ödenen vergiler arttıkça vergi yükü artmakta, ödeme gücü arttıkça vergi yükü azalmaktadır‡. Vergi yükü bireylerin katlanmak zorunda oldukları yükün belirlenmesi açısından olduğu kadar ekonomik büyüme, gelir dağılımı, ekonomik istikrarın gerçekleştirilmesi gibi makro ekonomik hedeflerin belirlenmesi konusunda da önemlidir.

Vergi yükü ödenen vergiye, ödenen vergi ise çeşitli faktörlere bağlıdır. Söz konusu faktörler, vergi sisteminin yapısı, istisna ve muafiyetler, verginin yansımaları, vergi kaçakçılığı, vergiden kaçınma ve teşvik tedbirleri olarak ifade edilebilir. Ayrıca Gayri Safi Yurtiçi Hasıla, Gayri Safi Milli Hasıla, ekonomik durum, ithalat ve ihracat işlemleri, kayıtdışı ekonomi ve vergi idaresi gibi faktörler vergi

* Doğan Şenyüz, Mehmet Yüce ve Adnan Gerçek, Vergi Hukuku, Ekin Kitapevi, 7.Baskı, Bursa, s.73.

† Nureddin Bilici ve Adem Bilici, Kamu Maliyesi, Seçkin Kitapevi, 2.Baskı, Ankara, Şubat 2013, s.185.

‡ Metin Erdem, Doğan Şenyüz ve İsmail Tathoğlu, Kamu Maliyesi, Ekin Basım, 6. Baskı, 2008, s.136.

yükünü etkilemektedir. Bu bağlamda, Gayri Safi Milli Hasıla ve Gayri Safi Yurtiçi Hasıla'da meydana gelen artış ve azalışlardan vergi yükü de etkilenmektedir*.

3. TÜRKİYE'DE VERGİ YÜKÜ VERİLERİNİN İNCELENMESİ

Bir ülkede vergi yükü hesabı iki değişken olan vergi gelirleri toplamının GSYH'ya oranlanmasıyla hesaplanmaktadır. Vergi gelirleri toplamını hesaplarken ise dolaylı ve dolaysız vergiler ile birlikte sosyal güvenlik sistemi için kesilen primler de dahil edilmektedir. Bu durumda vergi gelirleri dolaylı vergiler, dolaysız vergiler ile sosyal güvenlik prim ödemeleri toplamından oluşmaktadır. Dolaylı vergiler, bir alım satım işlemi üzerinden alınan vergilerdir. Katma Değer Vergisi, Özel Tüketim Vergisi, Damga Vergisi ve harçlar dolaylı vergilere örnektir. Dolaysız vergiler ise gelir, kazanç ya da servet üzerinden alınır. Gelir vergisi, kurumlar vergisi, veraset ve intikal vergisi, emlak vergisi dolaysız vergilerin örnekleridir. Sosyal güvenlik primleri hariç tutulduğunda vergi gelirlerinin toplamının dolaylı ve dolaysız vergilerin toplamından oluşur. Buradan hareketle toplam içindeki paylarının hesaplanması da mümkündür. EĞİLMEZ'E göre, bu konuda herhangi bir ideal ölçü bulunmamakla birlikte dolaylı vergiler ile dolaysız vergilerin toplam vergi gelirleri içindeki paylarının birbirine yakın olması ve dolaysız vergilerin biraz daha yüksek olması tercih edilmektedir. Bunun temel nedeni dolaysız vergilerin dolaylı vergilere göre daha adil bir vergilemeye imkan sağlamalarıdır. Çünkü, dolaylı vergiler herkesten eşit oranda alınır.

Gelir İdaresi Başkanlığı'nca yayınlanan Yıllık Faaliyet Raporları esas alınarak 2002-2016 yılları arasındaki GSYH, Genel bütçe vergi gelirleri, vergi yükü rakamları aşağıda tablolar halinde verilmiştir. Tablo 2'de vergi gelirleri rakamları mahalli idare ve fon payları ile red ve iadeler dahil tutarlar verilmiştir. 2002 yılında GSYH rakamı 359.358.871 TL iken vergi gelirleri ise 65.188.479 TL bunların birbirine oranı olan vergi yükü ise % 18.1'dir. 2016 yılında ise GSYH rakamı 2.590.517.030 TL iken vergi gelirleri 529.263.765 TL vergi yükü ise % 20.4'tür. 2002 ile 2016 yılları arasında vergi yükünde % 2,3'lik bir artış olduğu görülmektedir. Ancak bu artışın düzenli bir şekilde gerçekleşmediği görülmektedir. Nitekim vergi yükünün en yüksek olduğu rakamın % 20.4 oranı ile 2011 yılında gerçekleştiği görülmektedir. 2011 yılından sonra ise bir azalma meydana gelmiş ve 2016 yılında tekrar bir artış yaşanmıştır. Bu durum, vergi gelirlerindeki artışın GSYH'dan daha fazla olduğunu göstermektedir. Yani insanların geliri artmış olmakla birlikte ödedikleri vergi, gelirlerindeki artıştan daha fazla olmuştur.

TABLO 2: GSYH, GENEL BÜTÇE VERGİ GELİRLERİ VE VERGİ YÜKÜ (BİN TL)			
YILLAR	GSYH (2009 Bazlı) (1)	Vergi Gelirleri (*) (2)	Vergi Yüğü (%) (2/1)
2002	359.358.871	65.188.479	18.1
2003	468.015.146	89.893.112	19.2
2004	577.023.497	111.335.368	19.3
2005	673.702.943	131.948.778	19.6
2006	789.227.55	151.271.701	19.2
2007	880.460.879	171.098.466	19.4
2008	994.782.858	189.980.827	19.1
2009	999.191.848	196.313.308	19.6
2010	1.160.013.978	235.714.637	20.3
2011	1.394.477.166	284.490.017	20.4
2012	1.569.672.115	317.218.619	20.2
2013	1.809.713.087	367.517.727	20.3
2014	2.044.465.876	401.683.956	19.6
2015	2.337.529.940	465.229.389	19.9
2016	2.590.517.030	529.263.765	20.4
(*) Vergi gelirleri rakamları mahalli idare ve fon payları ile red ve iadeler dahil tutarlardır. NOT: 2008-2016 yılları vergi gelirleri içerisindeki gelir vergisi tevkifat rakamına asgari geçim indirimi tutarı dahildir.			
Kaynak: http://www.gib.gov.tr/sites/default/files/fileadmin/user_upload/VI/GBG1/Tablo_2.xls.htm (06.04.2017)			

* Ceyhan İnaltong, "Vergi Yüğü: Türkiye ve OECD Ülkeleri Karşılaştırması," *Vergi Dünyası*, S: 369, Mayıs 2012, s.18.

Tablo 3'de vergi gelirleri rakamları mahalli idare ve fon payları dahil, red ve iadeler hariç tutarlar verilmiştir. 2002 yılında GSYH tutarının 359.358.871 TL iken, vergi gelirleri tutarı 59.644.416 TL olarak hesaplanmış vergi yükü oranı ise % 16.6 olarak gerçekleşmiştir. 2016 yılında ise GSYH tutarı 2.590.517.030 TL, vergi gelirleri toplamı 458.657.754 TL olarak gerçekleşmiş, vergi yükünün oranı ise % 17.7 olarak hesaplanmıştır. Ancak bu artışta düzenli bir şekilde gerçekleşmemiştir. Söz konusu yıllar itibari ile dalgalanmaların yaşandığı görülmekle birlikte en yüksek vergi yükü % 18.2 oranı ile 2010 ve 2011 yıllarında gerçekleşmiştir. Tablo 2 ve 3'de GSYH, genel bütçe vergi gelirleri ve vergi yükü rakamlarını gösteriliyor olmasına rağmen iki tablo arasında farklılık vardır. İki tablo arasındaki farklılıklar olmasının nedeni Tablo 2'de vergi gelirleri rakamlarına mahalli idare ve fon payları ile red ve iadelerin dahil edilmiş, Tablo 3'de ise bunların yer almamasıdır.

TABLO 3: GSYH, GENEL BÜTÇE VERGİ GELİRLERİ VE VERGİ YÜKÜ (BİN TL)			
YILLAR	GSYH (2009 Bazlı) (1)	Vergi Gelirleri (*) (2)	Vergi Yükü (%) (2/1)
2002	359.358.871	59.644.416	16.6
2003	468.015.146	81.783.798	17.5
2004	577.023.497	100.373.326	17.4
2005	673.702.943	119.627.198	17.8
2006	789.227.555	137.480.292	17.4
2007	880.460.879	152.835.111	17.4
2008	994.782.858	168.108.960	16.9
2009	999.191.848	172.440.423	17.3
2010	1.160.013.978	210.560.388	18.2
2011	1.394.477.166	253.809.179	18.2
2012	1.569.672.115	278.780.848	17.8
2013	1.809.713.087	326.169.164	18.0
2014	2.044.465.876	352.514.457	17.2
2015	2.337.529.940	407.818.455	17.4
2016	2.590.517.030	458.657.754	17.7
(*) Vergi gelirleri rakamları mahalli idare ve fon payları dahil, red ve iadeler hariç tutarlardır.			
Kaynak: http://www.gib.gov.tr/sites/default/files/fileadmin/user_upload/VI/GBG/Tablo_3.xls (06.04.2017)			

4. TÜRKİYE VE DİĞER OECD ÜLKELERİNDE VERGİ YÜKÜNÜN KARŞILAŞTIRILMASI

Gelir İdaresi Başkanlığı'nca yayınlanan OECD üyesi ülkelere ilişkin vergi istatistiklerinde yer alan vergi yükü verileri aşağıda tabloda verilmiştir. 1965 yılından 2014 yılına kadar olan dönemde OECD ülkelerindeki vergi gelirlerinin GSYH' ye oranı aşağıdaki sosyal güvenlik primlerini de içeren Tablo 4'de yer almaktadır. Veriler içindeki en son yıl olan 2014 yılı değerlendirildiğinde tabloda yer alan ülkeler içinde vergi yükünün en düşük olduğu ülkeler sırasıyla % 15.2 ile Meksika, % 19,8 ile Şili, % 24,6 ile Kore, % 25.9 ile ABD, % 27.0 İsviçre, % 27.8 Avusturya, % 28.7 İrlanda, % 28.8 ile Türkiye'nin sekizinci sırada geldiği görülmektedir. 2014 yılında OECD ortalaması ise % 34,2'dir.

TABLO 4: TOPLAM VERGİ GELİRLERİNİN GSYH İÇİNDEKİ PAYI (VERGİ YÜKÜ)														
	1965	1970	1975	1980	1985	1990	1995	2000	2005	2010	2011	2012	2013	2014
Avustralya	20.6	21.1	25.4	26.2	27.8	28.1	28.2	30.4	30.0	25.6	26.3	27.4	27.6	27.8
Avusturya	33.6	33.7	36.4	38.7	40.5	39.4	41.1	42.1	40.9	40.8	41.0	41.7	42.5	42.8
Belçika	30.6	33.2	38.7	40.5	43.5	41.2	42.6	43.5	43.2	42.6	43.1	44.2	45.0	45.0
Kanada	25.2	30.3	31.4	30.4	31.7	35.2	34.8	34.8	32.2	30.6	30.5	31.0	31.0	31.2
Şili	17.0	18.4	18.8	20.7	19.7	21.2	21.5	20.0	19.8
Çek Cmh.	34.9	32.5	34.5	32.5	33.3	33.7	34.1	33.1
Danimarka	29.1	37.3	37.0	41.3	43.9	44.4	46.5	46.9	48.0	45.1	45.1	45.8	46.8	49.6
Estonya	36.0	31.1	30.0	33.2	31.5	31.5	31.5	32.4
Finlandiya	30.0	31.2	36.1	35.3	39.1	42.9	44.5	45.8	42.1	40.8	42.0	42.7	43.6	43.8
Fransa	33.6	33.6	34.9	39.4	41.9	41.0	41.9	43.0	42.8	42.0	43.2	44.3	45.2	45.5
Almanya	31.6	31.5	34.3	36.4	36.1	34.8	36.2	36.2	33.9	35.0	35.7	36.3	36.4	36.6
Yunanistan	17.1	19.2	18.7	20.8	24.6	25.2	27.8	33.4	31.2	32.2	33.7	35.5	35.6	35.8

Macaristan	41.0	38.6	36.7	37.5	36.5	38.6	38.2	38.2
İzlanda	25.5	26.7	29.3	28.9	27.5	30.2	30.5	36.3	39.6	33.4	34.5	35.3	36.0	38.9
İrlanda	24.5	27.6	27.9	30.1	33.6	32.4	31.7	30.8	29.4	27.1	27.1	27.4	28.2	28.7
İsrail	35.6	34.8	33.6	30.5	30.8	29.7	30.7	31.2
İtalya	24.7	24.8	24.5	28.7	32.5	36.4	38.6	40.6	39.1	41.9	41.9	43.9	44.0	43.7
Japonya	17.8	19.2	20.4	24.8	26.7	28.5	26.4	26.6	27.3	27.6	28.6	29.4	30.3	32.0
Kore	14.9	16.9	15.8	18.8	19.1	21.5	22.5	23.4	24.2	24.8	24.3	24.6
Letonya	29.7	29.1	27.9	28.1	27.8	28.5	28.5	28.9
Lüksemburg	26.4	22.5	31.5	34.3	37.9	33.6	34.9	37.2	38.2	38.0	37.9	38.8	38.1	38.4
Meksika	14.5	15.2	12.4	11.4	13.6	12.6	14.1	14.0	13.9	14.6	15.2
Hollanda	30.9	33.4	38.2	40.3	39.8	40.2	37.7	37.2	35.4	36.1	35.9	36.0	36.5	37.5
Y. Zeland	23.2	25.1	27.5	29.6	29.5	36.2	35.6	32.5	36.0	30.3	30.4	32.0	31.3	32.5
Norveç	29.4	34.3	38.8	41.9	41.9	40.2	40.0	41.9	42.6	41.9	42.1	41.5	39.9	38.7
Polonya	37.7	32.9	33.1	31.1	31.6	31.9	31.9	32.1
Portekiz	15.7	17.6	18.9	21.9	24.1	26.5	29.3	31.1	30.8	30.4	32.3	31.8	34.1	34.2
Slovak Ch.	39.6	33.6	31.3	28.1	28.6	28.4	30.3	31.2
Slovenya	38.4	36.6	38.0	36.9	36.5	36.9	36.8	36.5
İspanya	14.3	15.5	18.0	22.0	26.8	31.6	31.3	33.4	35.3	31.5	31.4	32.4	33.2	33.8
İsveç	31.4	35.7	38.9	43.7	44.8	49.5	45.6	49.0	46.6	43.2	42.5	42.6	42.9	42.8
İsviçre	16.6	18.2	22.5	23.3	23.9	23.6	25.4	27.4	26.5	26.5	27.0	26.8	26.9	27.0
Türkiye	10.6	9.3	11.9	13.3	11.5	14.9	16.8	24.2	24.3	26.2	27.8	27.6	29.3	28.8
İngiltere	29.3	35.0	34.2	33.4	35.1	32.9	29.8	32.8	32.5	32.5	33.4	32.7	32.5	32.1
ABD	23.5	25.7	24.6	25.5	24.6	26.0	26.5	28.2	25.9	23.5	23.9	24.1	25.7	25.9
OECD-Ortalama	24.8	26.7	28.6	30.1	31.5	32.0	33.3	34.0	33.6	32.6	33.0	33.4	33.8	34.2

Kaynak: Revenue Statistics 1965-2015/Statistiques Des Recettes Publiques 1965-2015 © OECD/OCDE 2016 (Table 2)

Sosyal güvenlik primlerinin hariç tutulduğu Tablo 5 verilerine göre, 2014 yılında vergi yükünün en düşük olduğu ülke Meksika'dır. % 12,0 oranıyla Meksika son sırada, Meksika'dan sonra % 17,9 oranıyla Slovak Cumhuriyeti ikinci sırada ve Slovak Cumhuriyeti'nden sonra %18,0 ile Kore, Kore'den sonra % 18,3 oranıyla Şili en düşük vergi yükü oranında dördüncü sıradadır. Beşinci sırada % 18,6 ile Çek Cumhuriyeti, altıncı sırada % 19,3 ile Japonya, yedinci sırada % 19,7 ile ABD, sekizinci sırada % 19,9 ile Polonya, dokuzuncu sırada % 20,3 İsviçre, onuncu sırada % 20,5 ile Letonya yer almaktadır. Türkiye ise % 20,6 ile vergi yükü oranı en düşük on birinci sırada yer almaktadır. OECD ortalaması ise % 25,1'dir. Bu durum 2014 yılında Türkiye'nin OECD ülkelerinin ortalamasının altında kaldığı göstermektedir.

TABLO 5: TOPLAM VERGİ GELİRLERİNİN GSYH İÇİNDEKİ PAYI (SOSYAL GÜVENLİK PRİMLERİ HARİÇ)

	1965	1980	1990	2000	2007	2009	2011	2012	2013	2014
Avustralya	20.6	26.2	28.1	30.4	29.7	25.8	26.3	27.4	27.6	27.8
Avusturya	25.2	26.7	26.4	27.8	26.9	26.7	26.9	27.5	28.0	28.2
Belçika	21.0	28.8	27.5	30.1	29.5	28.2	29.2	30.0	30.7	30.8
Kanada	23.8	27.2	30.9	30.0	27.5	27.2	26.0	26.3	26.3	26.5
Şili	15.4	17.4	21.5	16.0	19.9	20.1	18.5	18.3
Çek Cum.	18.1	19.3	18.1	18.7	19.0	19.4	18.6
Danimarka	28.2	41.1	44.4	46.2	46.3	45.1	45.0	45.7	46.7	49.5
Estonya	20.2	20.9	22.1	19.9	20.4	20.6	21.5
Finlandiya	28.0	27.1	31.9	34.3	30.0	28.8	30.0	30.0	31.0	31.2
Fransa	22.1	22.6	22.9	27.5	26.7	25.1	26.9	27.8	28.5	28.5
Almanya	23.1	23.9	21.8	22.1	22.1	22.2	21.9	22.4	22.6	22.6
Yunanistan	11.7	13.9	17.6	23.2	20.5	20.6	22.9	24.5	24.8	25.5
Macaristan	27.3	26.3	26.5	24.0	26.0	25.7	25.7
İzlanda	23.4	28.3	29.3	33.5	36.1	29.0	30.5	31.6	32.3	35.2

İrlanda	22.9	25.8	27.8	27.1	26.3	22.2	21.9	22.6	23.2	23.7
İsrail	29.7	28.9	24.6	25.6	24.6	25.6	26.1
İtalya	16.2	17.8	24.4	29.0	29.2	28.9	29.0	30.8	30.9	30.7
Japonya	13.9	17.5	21.0	17.3	18.1	15.9	16.7	17.2	18.0	19.3
Kore	..	16.8	16.9	17.9	19.6	18.2	18.4	18.7	17.9	18.0
Letonya	19.4	20.3	18.6	19.1	19.8	20.0	20.5
Lüksemburg	17.8	24.4	24.3	27.5	26.4	27.3	26.8	27.5	27.1	27.3
Meksika	..	12.4	10.3	10.9	10.5	10.7	11.2	11.0	11.6	12.0
Hollanda	21.4	24.9	25.2	22.8	23.5	22.6	22.1	21.3	21.6	22.6
Y. Zeland	23.2	29.6	36.2	32.5	33.9	30.3	30.4	32.0	31.3	32.5
Norveç	25.9	33.1	29.7	33.1	33.3	31.6	32.8	32.2	30.4	28.8
Polonya	20.0	22.8	20.3	20.5	19.9	19.6	19.9
Portekiz	12.3	15.4	19.3	23.1	23.7	21.4	23.4	23.1	25.2	25.2
Slovak Cum.	19.7	17.8	16.5	16.6	16.1	17.0	17.9
Slovenya	22.7	23.6	21.6	21.8	21.9	22.1	22.1
İspanya	10.3	11.3	20.4	21.8	24.7	18.1	19.7	20.8	21.8	22.2
İsveç	27.6	31.1	36.0	36.1	33.2	33.2	32.6	32.4	32.9	32.9
İsviçre	14.1	17.9	18.0	20.8	20.1	20.6	20.4	20.1	20.2	20.3
Türkiye	9.9	11.5	12.0	19.6	18.9	18.6	20.1	20.1	21.2	20.6
İngiltere	24.8	27.8	27.3	27.3	26.9	25.3	27.2	26.5	26.4	26.1
ABD	20.4	19.9	19.3	21.6	20.4	16.8	18.4	18.6	19.5	19.7
OECD Toplam	20.3	23.2	24.6	25.4	25.3	23.6	24.1	24.5	24.7	25.1

Kaynak: Revenue Statistics 1965-2015/Statistiques Des Recettes Publiques 1965-2015 © OECD/OCDE 2016 (Table 3)

Diğer taraftan, aşağıdaki 2014 yılı vergi gelirlerinin ana başlıklar itibariyle GSYH içindeki paylarının yer aldığı Tablo 6'da, OECD ülkeleri toplamında dolaylı vergilerin oranı % 11, dolaysız vergilerin oranı % 11.5 olarak hesaplanmıştır. Türkiye'de ise dolaylı vergilerin GSYH içindeki oranı % 10.7 iken, dolaysız vergilerin (gelir ve kar üzerinden alınan vergilerin) oranının % 6.1 dir. Dolaylı vergilerin, bir alım satım işlemi üzerinden, dolaysız vergilerin ise gelir, kazanç ya da servet üzerinden alındığını daha önce belirtmiştik.

TABLO 6: VERGİ GELİRLERİNİN ANA BAŞLIKLAR İTİBARIYLA GSYH İÇİNDEKİ PAYI (2014 YILI)

	1000 Gelir ve Kar	2000 Sosyal Güvenlik	3000 Ücretler	4000 Emlak	5000 Mal ve Hizmet	6000 Diğer	EU Gümrük
Avusturalya	16.1	0.0	1.4	2.8	7.5	0.0	..
Avusturya	12.6	14.7	3.0	0.6	11.7	0.2	0.1
Belçika	16.1	14.2	0.0	3.6	10.8	0.0	0.3
Kanada	15.0	4.7	0.6	3.7	7.2	0.0	..
Şili	6.5	1.4	0.0	0.8	10.9	0.0	..
Çek Cumhuriyeti	7.1	14.5	0.0	0.4	10.9	0.0	0.2
Danimarka	32.2	0.1	0.3	1.9	15.0	0.0	0.2
Estonya	7.4	10.9	0.0	0.3	13.7	0.0	0.2
Finlandiya	15.3	12.7	0.0	1.3	14.4	0.0	0.2
Fransa	10.8	17.0	1.6	3.9	11.0	1.1	0.1
Almanya	11.4	13.9	0.0	1.0	10.1	0.0	0.2
Yunanistan	8.5	10.3	0.0	1.4	15.5	0.0	0.1
Macaristan	6.8	12.5	0.6	1.3	16.8	0.2	0.1
İzlanda	18.1	3.7	0.4	2.5	12.1	2.2	..
İrlanda	11.6	5.0	0.2	2.2	9.7	0.0	0.1
İsrail	9.7	5.1	1.2	3.0	12.3	0.0	..
İtalya	14.0	13.0	0.0	2.9	11.8	1.9	0.1
Japonya	10.2	12.7	0.0	2.7	6.3	0.1	..
Kore	7.2	6.6	0.1	2.7	7.4	0.7	..
Letonya	7.5	8.4	0.0	1.0	11.8	0.0	0.2
Lüksemburg	13.3	11.0	0.0	3.0	11.0	0.0	0.0
Meksika	5.7	3.1	0.4	0.3	5.4	0.2	..

Hollanda	9.6	14.9	0.0	1.4	11.1	0.2	0.3
Yeni Zellanda	18.0	0.0	0.0	2.0	12.5	0.0	..
Norveç	16.4	9.9	0.0	1.2	11.1	0.0	..
Polonya	6.3	12.2	0.2	1.4	11.6	0.2	0.1
Portekiz	10.5	9.0	0.0	1.2	13.0	0.3	0.1
Slovak Cumhuriyet	6.5	13.4	0.0	0.4	10.7	0.0	0.2
Slovenya	6.5	14.4	0.1	0.6	14.7	0.0	0.1
İspanya	9.7	11.6	0.0	2.4	9.6	0.3	0.1
İsveç	14.9	9.9	4.5	1.1	12.1	0.0	0.1
İsviçre	12.3	6.7	0.0	1.8	6.1	0.1	..
Türkiye	6.1	8.2	0.0	4.1	10.7	0.4	..
İngiltere	11.2	6.0	0.0	4.1	10.7	0.0	0.2
ABD	12.3	6.2	0.0	2.8	4.5	0.0	..
OECD-Ortalama	11.5	9.1	0.4	1.9	11.0	0.2	0.1

Kaynak: Revenue Statistics 1965-2015/Statistiques Des Recettes Publiques 1965-2015 © OECD/OCDE 2016
(Table 5)

Aşağıda yer alan Tablo 7’de 2014 yılına ait dolaysız vergiler ile dolaylı vergilerin toplam vergi gelirleri içindeki payları bulunmaktadır. Türkiye verilerine bakıldığında Gümrük Vergisi ile ilgili veri bulunmadığı görülmektedir. OECD verilerine göre, 2014 yılı itibarıyla Türkiye’de dolaylı vergilerin vergi gelirleri içindeki oranı % 44,1 iken, OECD ortalaması % 32,6’dır ve Türkiye’den sonra en yüksek orana % 55,3 ile Şili sahiptir. Dolaysız vergilerin oranı ise Türkiye’de % 21,1, OECD ülkelerinde ise % 33,7 olarak hesaplanmıştır.

TABLO 7: VERGİ GELİRLERİNİN ANA BAŞLIKLAR İTİBARIYLA TOPLAM VERGİ GELİRLERİ İÇİNDEKİ PAYI (2014 YILI)							
	1000 Gelir ve Kar	2000 Sosyal Güvenlik	3000 Ücretler	4000 Emlak	5000 Mal ve Hizmet	6000 Diğer	EU Gümrük
Avusturalya	57.9	0.0	5.1	10.1	26.9	0.0	..
Avusturya	29.5	34.2	6.9	1.4	27.3	0.4	0.3
Belçika	35.8	31.6	0.0	7.9	23.9	0.0	0.7
Kanada	48.0	15.1	2.0	11.7	23.0	0.1	..
Şili	33.0	7.2	0.0	4.2	55.3	0.2	..
Çek Cumhuriyeti	21.4	43.8	0.0	1.3	32.9	0.0	0.5
Danimarka	64.9	0.1	0.7	3.7	30.2	0.0	0.3
Estonya	22.8	33.6	0.0	0.9	42.1	0.0	0.5
Finlandiya	35.0	28.9	0.0	3.0	32.8	0.1	0.2
Fransa	23.8	37.4	3.5	8.5	24.1	2.4	0.2
Almanya	31.1	38.1	0.0	2.6	27.7	0.0	0.4
Yunanistan	23.7	28.7	0.0	4.0	43.4	0.0	0.2
Macaristan	17.7	32.7	1.5	3.4	44.0	0.5	0.3
İzlanda	46.6	9.5	0.9	6.4	31.0	5.7	..
İrlanda	40.3	17.3	0.6	7.7	33.6	0.0	0.5
İsrail	30.9	16.4	3.8	9.5	39.4	0.0	..
İtalya	32.0	29.8	0.0	6.6	27.0	4.3	0.3
Japonya	31.8	39.7	0.0	8.5	19.8	0.3	..
Kore	29.1	26.9	0.3	11.0	30.0	2.8	..
Letonya	25.9	29.1	0.0	3.6	40.9	0.0	0.5
Lüksemburg	34.6	28.7	0.0	7.8	28.8	0.1	0.1
Meksika	37.6	20.6	2.5	2.1	35.8	1.4	..
Hollanda	25.6	39.6	0.0	3.9	29.6	0.5	0.8
Yeni Zellanda	55.4	0.0	0.0	6.2	38.4	0.0	..
Norveç	42.5	25.7	0.0	3.1	28.7	0.0	..
Polonya	19.7	38.1	0.7	4.3	36.1	0.8	0.3
Portekiz	30.8	26.2	0.0	3.6	38.2	0.9	0.3
Slovak Cum.	21.0	42.9	0.0	1.4	34.2	0.0	0.5
Slovenya	17.9	39.4	0.1	1.7	40.4	0.0	0.4
İspanya	28.7	34.4	0.0	7.0	28.5	1.0	0.4
İsveç	34.9	23.2	10.6	2.5	28.4	0.1	0.3

İsviçre	45.7	24.9	0.0	6.6	22.4	0.4	..
Türkiye	21.1	28.5	0.0	4.9	44.1	1.4	..
İngiltere	34.9	18.7	0.0	12.7	33.2	0.0	0.5
ABD	47.7	24.1	0.0	10.8	17.4	0.0	..
OECD-Ortalama	33.7	26.2	1.1	5.6	32.6	0.7	0.4

Kaynak: Revenue Statistics 1965-2015/Statistiques Des Recettes Publiques 1965-2015 © OECD/OCDE 2016 (Table 6)

Ülkelerin vergi gelirleri toplamının OECD ülkeleri toplamı içindeki paylarının yer aldığı tablo 8'e göre, Türkiye'de bu oran 1980 yılında % 0.5, 1990 yılında % 0.5, 2000 yılında % 0.8, 2007 ve 2009 yıllarında % 1.2, 2011 ve 2012 yılında % 1.5, 2013 yılında % 1.6 ve 2014 yılında ise % 1.5 olarak gerçekleşmiştir. 1965 ile 2014 yılları arasında OECD ülkeleri içinde toplam vergi gelirlerinin en yüksek olduğu ülke ortalama % 20 civarlarında orana sahip olan ABD'dir. En yüksek ikinci ülke ise ortalama % 10 civarında oranlarda seyreden Japonya'dır.

TABLO 8: ÜLKE VERGİ GELİRLERİNİN TOPLAM OECD VERGİ GELİRLERİ İÇİNDEKİ PAYLARI

	1965	1980	1990	2000	2007	2009	2011	2012	2013	2014
Avustralya	..	1.8	1.6	1.5	2.2	2.1	2.8	3.0	2.8	2.6
Avusturya	..	1.6	1.2	1.0	1.2	1.3	1.2	1.2	1.2	1.2
Belçika	..	2.1	1.6	1.2	1.5	1.6	1.6	1.5	1.6	1.6
Kanada	..	3.4	3.8	3.1	3.6	3.6	3.9	4.0	3.9	3.7
Şili	0.1	0.2	0.3	0.2	0.4	0.4	0.4	0.3
Çek Cum.	0.2	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5	0.4
Danimarka	..	1.2	1.1	0.9	1.1	1.2	1.1	1.0	1.1	1.1
Estonya	0.0	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1
Finlandiya	..	0.7	0.9	0.7	0.8	0.8	0.8	0.8	0.8	0.8
Fransa	..	9.9	9.9	7.0	8.4	8.9	8.6	8.3	8.5	8.4
Almanya	..	15.8	10.4	8.4	8.9	9.9	9.3	9.0	9.2	9.3
Yunanistan	..	0.1	0.3	0.5	0.7	0.8	0.7	0.6	0.6	0.6
Macaristan	0.2	0.4	0.4	0.4	0.3	0.3	0.3
İzlanda	..	0.0	0.0	0.0	0.1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
İrlanda	..	0.2	0.3	0.4	0.6	0.5	0.5	0.4	0.5	0.5
İsrail	0.6	0.5	0.5	0.6	0.5	0.6	0.6
İtalya	..	3.3	6.1	5.5	6.8	7.4	6.6	6.3	6.3	6.1
Japonya	..	10.9	16.3	15.1	9.2	11.0	11.9	12.2	10.1	9.7
Kore	..	0.4	0.9	1.4	2.1	1.7	2.0	2.1	2.1	2.3
Letonya	0.0	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1
Lüksemburg	..	0.1	0.1	0.1	0.1	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2
Meksika	..	1.3	0.6	1.1	1.0	1.0	1.1	1.1	1.2	1.3
Hollanda	..	3.9	2.4	1.8	2.3	2.4	2.2	2.1	2.1	2.2
Yeni Zeland	..	0.3	0.3	0.2	0.3	0.3	0.4	0.4	0.4	0.4
Norveç	..	1.1	0.9	0.9	1.3	1.3	1.5	1.5	1.4	1.3
Polonya	0.7	1.1	1.1	1.2	1.1	1.1	1.1
Portekiz	..	0.1	0.3	0.4	0.6	0.6	0.6	0.5	0.5	0.5
Slovak Cum.	0.1	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2
Slovenya	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1
İspanya	..	1.2	2.4	2.4	4.0	3.6	3.3	3.0	3.1	3.1
İsveç	..	2.4	2.3	1.5	1.6	1.5	1.7	1.6	1.7	1.6
İsviçre	..	1.1	1.1	0.9	0.9	1.2	1.3	1.2	1.2	1.2
Türkiye	..	0.5	0.5	0.8	1.2	1.2	1.5	1.5	1.6	1.5
İngiltere	..	7.5	6.5	6.4	7.5	6.0	6.1	6.0	5.9	6.3
ABD	..	29.0	28.0	34.6	28.8	26.6	25.8	27.1	28.7	29.4
OECD Toplam	..	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Kaynak: Revenue Statistics 1965-2015/Statistiques Des Recettes Publiques 1965-2015 © OECD/OCDE 2016 (Table 32)

5. SONUÇ

Bu çalışma üç bölüm halinde hazırlanmış olup birinci bölümde vergi yükü ile ilgili genel açıklamalara yer verilmiştir. İkinci bölümde ise, Gelir İdaresi Başkanlığı'nca yayınlanan Yıllık Faaliyet Raporları verilerine esas alınarak 2002-2016 yılları arasındaki GSYH, Genel Bütçe Vergi Gelirleri, Vergi Yükü rakamları incelenmiştir. Üçüncü bölümde de Gelir İdaresi Başkanlığı'nca yayınlanan OECD üyesi ülkelere ilişkin vergi istatistiklerinde yer alan vergi yükü verileri kullanılarak Türkiye ve diğer OECD ülkelerinin 1965 ile 2014 yılları arasındaki durumları incelenmiştir.

Türkiye'de 2002 - 2016 yılları arasındaki vergi yükü rakamları incelendiğinde; yıllar itibariyle düzenli bir artış olmamakla birlikte bu süre içinde % 2.3'lük artış yaşanmıştır. 1965 - 2014 yılları itibariyle OECD ülkelerinin vergi yükü verileri incelendiğinde ise; Türkiye'de bu oran 1965 yılında %10.6 iken devam eden yıllarda artış yaşanmış ve 2014 yılında bu oran %28.8'e ulaşmıştır. Bu süre zarfında büyük artış yaşanmış olmasına rağmen Türkiye yine de OECD ülkeleri ortalamasının altında kalmıştır. OECD ülkeleri ortalamasında 1965 yılında % 24.8 iken 2014 yılında %34.2 olmuştur. Türkiye'de ve diğer OECD ülkelerinde vergi gelirlerinin büyük bir kısmını dolaylı vergilerden elde edildiği görülmektedir. Türkiye'de dolaylı vergilerin oranı % 44.1, dolaysız vergilerin oranı ise % 21.1'dir. OECD ortalamasında ise dolaylı vergiler % 32.6 iken dolaysız vergiler % 33.7 oranına sahiptir.

Sonuç olarak, Türkiye'de vergi yükü OECD ülkeleri ortalamasıyla kıyaslandığında düşük olduğu görülmektedir ve dolaylı vergiler ağırlıklıdır. Bu durum ülkenin ekonomik gelişmişlik düzeyi, gelir vergisi sistemi, kayıt dışılık, devletin vergi toplama ihtiyacını dolaylı vergilerle sağlayabilmesi gibi faktörlerle ilişkilidir.

KAYNAKÇA

BİLİCİ, Nureddin ve Adem BİLİCİ, Kamu Maliyesi, Seçkin Kitapevi, 2.Baskı, Ankara, Şubat 2013.

EDİZDOĞAN, Nihat. Özhan ÇETİNKAYA ve Erhan GÜMÜŞ, Kamu Maliyesi, Ekin Basım, 6.Baskı, Bursa, 2015

EĞİLMEZ, Mahfi. www.mahfiegilmez.com/2012/12/vergi-yuku-bir-ulkede-vergi-yuku-hesabi.html

ERDEM, Metin. Doğan ŞENYÜZ ve İsmail TATLIOĞLU, Kamu Maliyesi, Ekin Basım, 6. Baskı, 2008.

İNALTONG, Ceyhan. Vergi Yükü: Türkiye ve OECD Ülkeleri Karşılaştırması, Vergi Dünyası, S: 369, Mayıs 2012.

PEHLİVAN, Osman. Kamu Maliyesi, Celepler Matbaacılık, Trabzon, Şubat 2016.

ŞENYÜZ, Doğan. Mehmet YÜCE ve Adnan GERÇEK, Vergi Hukuku, Ekin Kitapevi, 7.Baskı, Bursa.

Revenue Statistics 1965-2015/Statistiques Des Recettes Publiques 1965-2015 © OECD/OCDE 2016

<http://www.gib.gov.tr>